

ПЛЕНАРНІ ВИСТУПИ

Волошина О.В., провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення ННІ № 4 НАВС, кандидат психологічних наук, доцент

НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЧЛЕНАМ СІМЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ОВС – УЧАСНИКІВ АТО

Майже всі працівники ОВС, що виконували свої службові обов'язки в зоні АТО, мають ті чи інші ознаки психологічних травм або психологічної дезадаптації, у зв'язку з чим потребують медико-психологічної реабілітації з метою відновлення працездатності і повернення до виконання службових обов'язків. Запорука її успіху полягає в злагодженій взаємодії та співпраці керівництва ОВС, працівників підрозділів кадрового забезпечення, лікарів-психологів та практичних психологів, лікарів-психотерапевтів центрів психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору МВС України. Проте, все звести нанівець може відсутність чи недостатність сімейної підтримки в подоланні наслідків психотравми. З огляду на це, необхідно надавати психологічну допомогу сім'ям працівників ОВС, роз'яснюючи родичам ознаки посттравматичного стресового розладу (ПТСР), інформуючи про почуття та переживання їхньої близької людини, про бажані принципи поведінки членів сім'ї в цій ситуації тощо. Крім цього, аналіз суїцидальної активності у НГУ свідчить, що найбільш кризовим періодом для учасників АТО є один тиждень до ротації та перший тиждень після ротації, як правило при поверненні додому та внаслідок конфліктів із членами сімей та знайомими. Тому психологічна допомога членам сімей працівників ОВС, зокрема тих, які обслуговуються закладами охорони здоров'я МВС є досить актуальним заходом психологічного супроводження та адаптації до умов мирного життя працівників ОВС та членів їх сімей. У «Методичних рекомендаціях щодо медико-психологічної реабілітації, психологічного супроводження та адаптації постраждалих

учасників антитерористичної операції» визначено, що у частині роботи з членами сімей працівників ОВС залучаються психологи підрозділів Державної служби із надзвичайних ситуацій МВС України.

Психологічна допомога членам сімей працівників ОВС – учасників АТО надається відповідно до Закону України «Про правовий та соціальний захист військовослужбовців а членів їх сімей», наказу МВС України від 28.07.2004 № 842 «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» та програми психопрофілактичної роботи з особовим складом органів та підрозділів органів внутрішніх справ на 2013–2017 роки, схваленої рішенням колегії Міністерства 18.01.2013 № 1 КМ/1 та затвердженої наказом МВС України від 07.02.2013 № 112.

На нашу думку, психологічна допомога повинна надаватися в трьох основних напрямках: психологічна просвіта членів сім'ї, сімейне консультування та сімейна (подружня) психотерапія. Розглянемо кожен із напрямів більш детально.

Психологічна просвіта членів родин учасників АТО може здійснюватись як безпосередньо (під час зустрічей, семінарів, тренінгів тощо) так і опосередковано (через розміщення якісної та зрозумілої психологічної інформації в газетах, на телебаченні та сайтах мережі Інтернет). Що стосується останнього, то аналіз різноманітних джерел психологічного інформування членів сімей учасників АТО дозволив виявити найоптимальнішу форму для цього – Пам'ятку. На нашу думку, відповідним гідним «психологічним продуктом» є «Пам'ятка для сімей військовослужбовців, які повернулися з зони АТО» за редакцією Т.М. Майстренко.

Складається ця Пам'ятка із наступних розділів: «ваш вояк нарешті вдома», «який досвід мають учасники бойових дій», «типові реакції на травму», «як підготуватися до повернення військового додому», «подружжю», «дітям», «батькам», «як подолати стрес», «коли потрібна допомога», «посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)», «симптоми ПТСР», «стрес мозку або травматичне пошкодження головного мозку (контузія), «як члени сім'ї військового можуть допомогти собі» та «заключні поради». Співробітники Науково-дослідного центру

гуманитарних проблем ЗС України Анна Баца і Ольга Еверт також розробили правила, які повинні пам'ятати члени сімей учасників бойових дій. Перевагою цих правил є те, що вони охоплюють сферу взаємодії з військовослужбовцем, коли він ще перебуває в зоні АТО. Зокрема, що стосується змісту телефонних розмов із бійцем, прийомів зниження рівня хвилювання за бійця, допомоги матерям військовослужбовців. На нашу думку, необхідно розробити адресну Пам'ятку і для членів сімей працівників ОВС – учасників АТО.

Наступним напрямом надання психологічної допомоги членам сімей працівників ОВС – учасників АТО є сімейне консультування. Сімейне консультування доцільно проводити в місцях безпосереднього проживання сімей. Роботу може проводити один фасилітатор, проте якщо дозволяють ресурси, краще разом із кофасилітатором. Його задача – спостерігати за невербальними проявами процесу й допомагати ведучому, підтримуючи зворотній зв'язок з ним. Зазвичай процедура починається бесідою з одним чи декількома членами сім'ї про нагальні соціально-побутові проблеми. Потім поступово, по мірі встановлення довірчих відносин, бесіда трансформується в інтерв'ю. Завдяки такому консультативному інтерв'юванню психолог, задаючи запитання, не тільки отримує важливу інформацію про взаємовідносини в сім'ї та її соціальне функціонування, але й, співвідносячи факти, уточнює і корегує негативні моменти, які прямо чи опосередковано підтримують наслідки психотравми. Це можуть бути теми ізольованості, відчуження від соціуму, агресії і нетерпимості до «іншого», віктимності, «образу ворога» тощо. Процедура складається із послідовних фаз: 1) збір інформації, 2) уточнення й 3) корекції. Можливо обмежитись і однією сесією, проте, якщо дозволяють часові і людські ресурси, друга зустріч дуже бажана: зазвичай члени сім'ї зустрічають психолога більш підготовленими й окриленними тими результатами, яких вони вже досягнули. Отже, сімейне консультування – це метод, завдяки якому можна досягнути більшого ефекту не тільки в попередженні травматизації інших членів родини та оздоровлення психологічного клімату сім'ї, але й в переробці травматичного досвіду, пом'якшенні психологічних і навіть психосоматичних наслідків травми.

Крім цього, доцільно у разі потреби з близькими родичами проводити психотерапевтичні сеанси, оскільки нерідко поведінка бійця, в якій проявляються симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), може спричинити негативні зміни їх психоемоційного стану та поведінки. Сімейна (подружня) психотерапія рекомендована для лікування дорослих людей, які перенесли психотравму. Як правило, цей вид терапії використовується як додатковий до інших форм лікування, які безпосередньо спрямовані на симптоми (ПТСР). Сімейна (подружня) психотерапія для травмованих проявляється двома основними різновидами: системний підхід, направлений на корекцію порушень в сім'ї чи подружній парі, і підтримуючий підхід із наданням допомоги членам сім'ї в підтримці індивіда, який проходить лікування ПТСР. Умовами для використання цього методу є: наявність подружнього чи сімейного дистресу, відсутність порушень в сім'ї до травми, проходження травмованим індивідом індивідуальної терапії, згода травмованого клієнта на включення в терапію інших, сприяння індивідуальним покращенням.

Таким чином, психологічна допомога сім'ям працівників ОВС – учасників АТО є актуальним завданням комплексного психологічного супроводу та адаптації правоохоронців, які отримали бойову психотравму.

Севрук В.Г., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, кандидат юридичних наук;

Павленко С.О., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи НАВС, кандидат юридичних наук

ЕТНІЧНИЙ СЕПАРАТИЗМ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Активізація процесів глобалізації, трансформації політичних та економічних режимів у світі на поч. ХХІ ст. зумовили посилення сепаратистських рухів. Сепаратизм, будучи суперечливим суспільно-політичним явищем, являє собою одну